

Ester Premate

PRVOMAJSKO TERENJENJE V ČRNI GORI

22. april – 1. maj 2017

Tabor v času prvomajskih počitnic smo študenti biologije preživeli v Črni gori. Tradicionalno nas je okrog 70 študentov biologije, željnih spoznavanja balkanske flore in favne, za 11 dni migriralo na jug. Slovenskim študentom iz ljubljanske, mariborske in primorske univerze so se nam pridružili tudi lokalci – študenti biologije iz Podgorice in eden od asistentov s fakultete.

O Črni gori sem pred taborom slišala že veliko, sama pa je pred tem še nisem obiskala. Tabora sem se zato še toliko bolj veselila in ga nestrpno pričakovala. Kljub temu, da je bil teden pred taborom zame precej stresen in časovno natrpan, sem komaj čakala na petek in odhod na jug. Ob približno polnoči sem se končno uspela preobleči iz lepe obleke, ki sem jo nosila tistega večera na sestrinem maturantskem plesu, v udobno trenirko in pullover, pete pa zamenjala za gozdarje. Predno smo vso opremo spretno naložili v avto, je minila še kakšna ura, potem pa smo le začeli 16 ur dolgo, a vseeno lepo in zabavno pot.

Od enajstih dni smo dva porabili za vožnjo, en dan vmes pa za izlet; ostali dnevi so bili namenjeni terenskemu delu raziskovalnih skupin. Bivali smo v majhnem kampu (oziroma bolj napol kampu, napol turistični kmetiji) blizu mesteca Virpazar, ki leži tik ob severo-zahodni obali Skadarskega jezera. Ograda, sicer namenjena konjem, je postala naše šotorišče, na voljo pa smo imeli še zgornje nadstropje lesene hiške z vprašljivo nosilnostjo, ki smo ga začasno spremenili v delovni prostor. Lastnik kmetije ima visokoteče cilje – v prihodnosti si želi iz obstoječega razviti glamping in pridobiti Michelinovo zvezdico. Nekaj velikih šotorov s posteljami je sicer že postavljenih in tudi majhna kuhinja obratuje, ampak glede na to, da je že makadamska pot do kmetije vzela nekaj živcev in avtomobilskih gum, morda še niso povsem blizu uresničitve svojih sanj. No, standard za nas je bil tam seveda več kot zadovoljiv. Vsekakor so bili našega obiska poleg lastnikov izjemno veseli tudi prašiči in mačke, ki so v času našega bivanja doživljali vsaj trojno mero siceršnjega hranjenja. Konji so se pasli na sosednjem travniku, se vsake toliko prišli pobožat k našim avtom in probat pomulit kakšno brisačo, ki je visela čez ograjo. Prašiči so zadovoljno (in ob jutranjih urah preglasno) krulili, ob večerih so nedaleč od kampa tulili šakali... Skratka, življenje na in ob taboru je bilo pestro.

Razlog, zakaj tale zapis sploh sodi v *Glas Podzemlja* – na taboru je bila dejavna tudi skupina za podzemno favno, ki smo jo sestavljali Grega (DZRJL), Anja (JKŽ), Ivana in jaz. Ker naša skupina ni imela avta, se nam je kdaj pa kdaj pridružil še kakšen voznik.

Naša hišica, osrednje prizorišče hranjenja, druženja in laboratorijskega dela (foto: Ester Premate).

Preseljevanju skupine po treh avtomobilih je standardno botrovalo pozabljanje opreme za vzorčenje živali, kakšnega škornja, neoprena ali malice. Tudi brez odlaganja dragocenih predmetov, kot so terenska beležka, popisni listi, peresnica in GPS na strehi avtomobila ni šlo, smo pa na srečo imeli pridne pobiralce vseh teh stvari za nami na cesti. Kljub vsemu nam je uspelo v sedmih dneh, ko smo terenili, obiskati osem – večinoma vodoravnih – jam. V dele, kjer bi bila nujna uporaba vrvi, nismo zahajali, ker niso bili vsi člani skupine večji vrvne tehnike. V resnici smo imeli več kot dovolj dela v vodoravnih delih oz. jamah, tako, da se ni nikomur tožilo po štriku.

Skupina za podzemno favno pred vhodom Magare (foto: Ester Premate).

Ker sem pred začetkom tabora imela le koordinate vhodov z dvomljivo natančnostjo in nekaj opisov dostopov do jam, nisem vedela, kaj pričakovati. Med brskanjem po internetu in opisih sem še našla kak podatek o njihovih dolžinah, načrtov pa nikjer. Jame so bile tako vsakodnevna presenečenja; večinoma pozitivna, saj smo videli nekaj zelo lepih. Grbočica, na primer, nas je presenetila z dolgim pobočjem nedotaknjenih ponvic, sigo, razgledi (kakršne pač petzlov duo dopušča) na čisto bele stene in kapnike; le pogosto so v tej belini izstopale ogromne dvojnonoge iz rodu *Apfelbeckia*. Podobne zasigane dele smo videli tudi v Pečini kod Velje Gorane, čeprav je bil prvi vtis bolj klavrn – do megalomanskega vhoda v jamo se je namreč treba spustiti po podoru, polnem smeti.

Vhod v Pečino kod Velje Gorane in netopirska skupina
(foto: Ester Premate).

Pregled ulova z vodno mrežo v Obodski pečini. V jami smo imeli
priložnost videti impresivno velike enakonožne rake iz rodu
Sphaeromides in postrance iz rodov *Typhlogammarus* in *Niphargus*
(foto: Rudi Kraševac).

Par jam smo iskali in obiskali skupaj s skupino za netopirje, ki jo je vodil Primož. Poleg že omenjene Pečine kod Velje Gorane smo šli skupaj še v Vilino pečino kod Novoselja in Žmrlejevico. Prva je bila kratka in vodnata. Ko smo ugotovili, da voda doseže krepko čez škornje, sem si rekla, da si jo

grem vseeno podrobneje ogledat, ker sem imela s seboj neopren, Primož pa se je sprijaznil, da se mi bo pač moral pridružiti, saj je iz notranjosti slišal netopirje. Večji del skupine najinih soudeležencev se je obrnil pred prvo vodo. Tako smo bili v jami na koncu trije – Anja in jaz v neoprenu, Primož pa v gatah. Če ne drugega, je Primož v tej jami naredil par fotk kot dokazni material zagrizenega terenjenja. Druga, Žmrlejevica, je bila za speleobiološko skupino najbolj zanimiva jama tabora. Navdušila nas je s visoko vrstno pestrostjo jamskih živali, na kakršno nismo naleteli v nobeni drugi jami.

Namakanje v Vilini pečini kod Novoselja (foto: Primož Presetnik).

Žmrlejevico smo obiskali proti koncu tabora. Ker sem takrat že nekaj dni zapored težila, da bi radi našli še kako vrsto jamskih hroščev in za najdbe netopirski skupini obljubljala pivo, mi je Primož predlagal, da obiščemo Šutovića jamo. Seveda me je zanimalo, pa sem vprašala še malo več glede tega. Na vprašanje »A je velik blata?« sem dobila odgovor Eve, članice netopirske skupine: »Ja, ful.«. Nadalje sem izvedela, da so ju ostali čakali pred jamo, ker je bila tako blatna. Do jame so nas prijazno pospremili domačini in nas (pametno) počakali v vhodnem delu. Po blatnem pobočju sem se spustila prva in pristala v živem blatu. Mislim, da še nikoli nisem bila v roku parih sekund ugreznjena v blato do bokov. Anja in Grega sta me izmenično vlekla ven za roke, ker se pač nikamor drugam nisem mogla upreti. Ko sem se skobacala ven, mi je ponovno uspelo izgubiti eno nogo. No, po tem valjanju v blatu sem rekla, da grem ven in se obrnila proti izhodu. Ostali so brodili še čez en kup blata in kmalu prišli za menoj. Brez hroščev.

Domačini so nam pogosto pomagali pri iskanju jame in nas tako kot v Šutovića jamo pospremili tudi do vhoda v Magaro. Ta je bila nekoč turistično urejena jama – skoraj do konca pelje betonirana pot, pa tudi smeti se najde kar precej. Jama je bila kljub temu za nas zanimiva, notranji deli po koncu poti pa so lepo ohranjeni. Nazaj grede smo srečali gospoda, ki nam je povedal malo več o njeni zgodovini. Bajе jo je sprva *turistično* uredil nek kvazi zdravilec, ki je tja za nekaj dni pošiljal na zdravljenje

ženske, ki so imele težave z zanositvijo. Ni znal povedati, ali je bilo zdravljenje v jami učinkovito, je pa vedel, da je zdravilec s poslom dobro služil.

Omenjene pozitivne izkušnje z domačini se niso ponovile pri iskanju treh jam v okolici vasi Donje Seoce. Ker je bila vas relativno blizu kampa, smo se odločili, da poskusimo kakšno jamo najti še isti dan po obisku Magare. Po opisu, ki sem ga imela (samo to, da vhod jame gleda na Skadarsko jezero in, da do njega vodi zaraščena pot), je bilo iskanje kar *long-shot*. Najprej smo srečali tri domačine, nergajočega moškega in dve še bolj nergajoči ženski. Gledali so nas, kot da bi ravnokar najmanj padli z Lune, mi pa smo jih želeli pripraviti do tega, da nam povejo, kje so jame. Rekli so, da za dve vedo, ampak da smo zmešani in nam ne mislijo povedati, kam moramo. Zraven so nam prodali zgodbo o dveh jamarjih, ki sta jamo iskala po navodilih lokalnega čobana in se nikoli nista vrnila. Baje se je to zgodilo pred petimi leti. Ko sem ugotovila, da s temi domačini res ne bomo nikamor prišli, smo se zapeljali še mimo parih hiš, v upanju, da najdemo kakšno živo dušo. Pa nam je s ceste kmalu pomahala starejša gospa in nas z velikim nasmeškom na obrazu vprašala, od kod smo. Ko smo omenili, da smo iz Ljubljane, nam je odvrnila, da njen nečak živi v Ljubljani. Hitro nam je povedala, kako mu je ime in naivno vprašala, če ga poznamo. Smo rekli, da ne, da je Ljubljana malo večje selo, kjer se ne moremo poznati čisto vsi. Na koncu se je izkazalo, da je nečak te ženičke sodelavec moje mame. Majhen svet. Mi smo nadaljevali z vprašanji glede jame in gospa nam je znala povedati le, da naj bi v njej ubili nekaj njenih sorodnikov in da ve samo, da je pot do nje zaraščena. Srečo smo poskusili še pri enem gospodu – ta nam je odvrnil, da je večkrat šel do jame in se

tudi podal v njo (jama je po njegovih pripovedih dobila dimenzije vsaj 3 km), zdaj pa je tam tako zaraščeno, da nas za milijon dolarjev ne pelje tja. Ura je bila že čez devet zvečer in po tem pogovoru nam ni ostalo drugega, kot da smo se obupano vrnili na večerjo v tabor.

Z nekaj jamami oziroma bolje rečeno, iskanjem njih, nismo imeli sreče. Po Primoževem vzoru nam kdaj pa kdaj tudi mačeta ne bi škodila kot del opreme. Vseeno smo doživeli toliko zanimivih prigod, da bi lahko napisala še par strani. Izkusili smo neizmerno prijaznost in gostoljubje domačinov, malo manj gostoljubne črnogorske ceste in divje voznike, ki na prelazih in nepreglednih ovinkih prehitujejo, kot da so nesmrtni. Očitno so telefonske številke šleperjev na ograji vsakega ovinka tam z razlogom. Kar mi bo brez dvoma najbolj ostalo v spominu, je izjemno lepa narava s hribi in razgledi, ki jih težko izkusiš kje drugje. Tu in tam jo pokvarijo divja odlagališča smeti in ribniki, pri katerih ne vidiš gladine zaradi vse plavajoče plastike – Črnogorci se očitno še ne ukvarjajo preveč s tem, da bi vsaj malo zaježili odlaganje smeti vsepovsod. Prosti dan smo izkoristili za izlet v Narodni park Lovćen in se skupali v Kotorju, eno dopoldne smo se vsi skupaj odpravili na obisk centra za obiskovalce NP Skadarsko jezero, se peljali z ladjico in si ogledali ostanke utrdb sredi jezera, enkrat pa sem se na terenu pridružila skupini za kačje pastirje, ko so obiskali Ado Bojano in bližnje ribnike. Za dodatne izlete je zmanjkalo časa in komaj čakam, da bom zopet imela priložnost odkrivati Črno goro – njeno podzemlje ali površje.

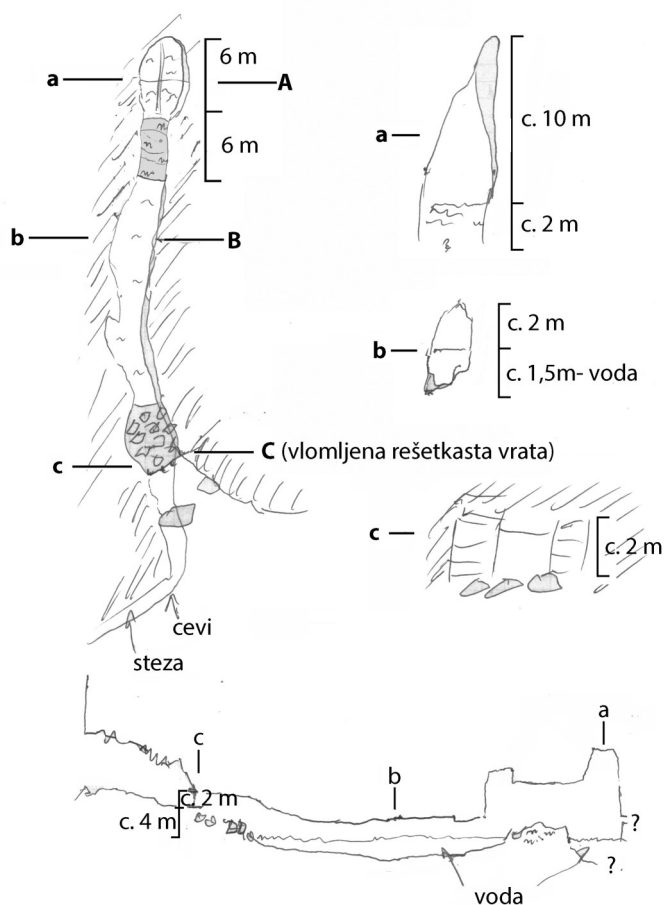

Razgled na Skadarsko jezero s ceste proti Rijeki Crnojevića. V živo je še precej lepše (foto: Ester Premate).

Seznam jam, ki smo jih obiskali člani skupine za netopirje in skupine za podzemno favno na taboru Ekosistemi Balkana 2017 v okolici Skadarskega jezera:

Jama	Kraj	N	E
Golubija pečina	Polotok Vranjina, Virpazar (Bar)	42.27000	19.13070
Grbočica	Trnovo (Cetinje)	42.28737	19.03538
Jama od Vrela	Utrg (Bar)	42.25803	18.97087
Jama Šutovića	Grbavci (Podgorica)	42.36869	19.18394
Magara	Mareza (Podgorica)	42.45878	19.20315
Obodska pečina	Rijeka Crnojevića (Cetinje)	42.35224	19.00519
Pečina kod Gorane	Velja Gorana (Ulcinj)	41.99269	19.23139
Žmrļjevica	Rijeka Crnojevića (Cetinje)	42.36249	19.05853
Vilina pečina iznad Čafe	Čafe, Beri (Podgorica)	42.45380	19.17600
Vilina pečina kod Novoselja	Novoselje, Petrovac (Budva)	42.21909	18.96529

Vilina pečina kod Novoselja (Petrovac, CG) (skica Primož Presetnik, april 2017)

Jama od vrela (Utrg, CG) (skica Ester Premate, april 2017)

